

ANTON PAVLOVIÇ ÇEHOV
Düello
ÖYKÜLER • CİLT 6

© Önsöz: Alexander Chudakov, “Dr Chekhov: a biographical essay”
Önsözün hakları Cambridge University Press'ten alınmıştır.

İletişim Yayınları 2895 • İletişim Klasikleri 136
ISBN-13: 978-975-05-2923-8 • ISBN-13: 978-975-05-1989-5 (Tk. No.)
© 2020 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2020, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
YAYINA HAZIRLAYANLAR Barış Özkul, Güneş Akkor
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Vladimir Makovski, “Bülbül Sevenler”, 1887
UYGULAMA Hüsnü Abbas, Hasan Deniz
DÜZELTİ Büşra Bakan

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 45030
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ANTON PAVLOVIÇ ÇEHOV

Düello

ÖYKÜLER • CİLT 6

RUSÇADAN ÇEVİREN *Mehmet Özgül*

Düello, Anton Pavloviç Çehov'un
1890-1892 tarihleri arasında kaleme aldığı
öykülerden seçilerek hazırlanmıştır.

ALEXANDER CHUDAKOV'UN ÖNSÖZÜ
VE CHARLES DU BOS'NUN SONSÖZÜYLE

ANTON PAVLOVIÇ ÇEHOV 29 Ocak 1860 günü Kırım'da bir liman kenti olan Taganrog'da dünyaya geldi. Bakkallık yapan Pavel Yegoroviç Çehov ve Yevgeniya Yakovlevna Çehova'nın üçüncü oğluydu. Taganrog Erkek Gramer Okulu'na yazıldı. Erken yaşta tiyatroya ilgi duydu ve ailesiyle birlikte oynadığı kısa skeçler yazmaya başladı. "Babasız" ve "Platonov" adında iki oyun yazdı. Babasının iflasından sonra aile Moskova'ya gitti; Çehov, Taganrog'da kalıp eğitimini özel dersler vererek sürdürdü. Tıp okumak için Moskova'ya geldi ve burada *Strekoza* (Yusufluk) dergisine Antoşa Çehonte gibi takma isimlerle haftalık öyküler yazmaya başladı. İlk eskiz derlemesi *Melpomene'nin Masalları* 1884'te yayımlandı. Bu dönemde tüberküloza yakalandı. Meşhur romancı Grigoroviç'in kendisine yazdığı mektupla yazarlığı ciddiye almaya karar verdi ve kendi imzasıyla ilk öykü derlemesi *Karmakarışık Öyküler* 1885'te yayımlandı. "Ivanov"un ilk hali, Moskova'da Korsh Sahnesi'nde 19 Kasım 1887'de sahnelendi, aynı yıl ikinci öykü derlemesi *Alacakaranlık* yayımlandı. "Kuğunun Şarkısı" ve "Ayı" 1888 yılında ilk kez sahnelendi. *Alacakaranlık* ile Puşkin Ödülü'ne layık görüldü. Ağabeyi Nikolay, 1889'da tüberkülozdan öldü. Ertesi yıl Sibirya'daki Sahalin Adası'nı ziyaret etti. A.S. Suvorin ile birlikte Fransa ve İtalya'ya gitti. Bir sonraki yıl Moskova yakınlarındaki Melihovo arsasını satın alarak bir ev yaptırdı ve burada yaşamaya başladı. Burada geçirdiği beş yıl boyunca bir yandan en iyi öykülerini yazarken bir yandan da açtığı ufak klinikte, doktorluk mesleğini sürdürdü. "Martı", 1896'da ilk defa sahnelendiğinde olumsuz tepkilerle karşılaştı. Ertesi yıl tüberküloz teşhisi konan Çehov, Avrupa'da istirahat etti. Bir sonraki yıl Yalta'ya döndü ve buradan bir arsa aldı. "Vanya Dayı", Moskova Sanat Tiyatrosu'nda 1899'da sahnelendi, aynı yıl annesi ve kızkardeşiyle Yalta'daki yeni evine taşındı. 1898'de tanıştığı aktris Olga Knipper ile 1901 yılında küçük bir merasimle evlendiler. Bu yıl "Üç Kız Kardeş", Moskova Sanat Tiyatrosu'na sahnelendi. Ertesi yıl sağlığı kötüleşmeye başladı. Tamamladığı son oyunu "Vişne Bahçesi"nin ilk gösteriminin yalnız üçüncü perdesine katılabildi. İyileşmek için gittiği Badenweiler'de hayata gözlerini yumdu. Eşi Knipper'e söylediği "Şampanya içmeyi uzun zaman oldu," cümlesi meşhur son sözleri olmuştur. Naası Novodeviçi Mezarlığı'na defnedildi. Hayata ve yazarlığa bakışını kendisi şöyle özetlemiştir: "Kısa ömrümde insanın erişebildiği her şeyi kucaklamak istiyorum. Konuşmak, okumak; dev bir fabrikada elime çekiç almak; denizi seyretmek, tarla sürmek. Nevski Bulvarı'nda, uçsuz bucaksız tarlalarda, okyanusta –hayal gücümün beni göttürdüğü her yerde– bir başıma yürümek istiyorum."

İÇİNDEKİLER

ÖYKÜLERE DAİR GÖRSELLER	7
KRONOLOJİ	11
ÖNSÖZ	
DR. ÇEHOV: BİR BİYOGRAFİ DENEMESİ / ALEXANDER CHUDAKOV.....	19

Düello

<i>Hırsızlar</i>	35
<i>Gusev</i>	55
<i>Köylü Kadınlar</i>	71
<i>Düello</i>	87
<i>Moskova'da Yaşam</i>	205
<i>Karım</i>	217
<i>Gelgeç Gönüllü</i>	269

Operadan Sonra	299
Bir Yazı Parçası	303
Sibirya'da Sürgünde	307
Balığın Bir Genç Kıza Sevdalanması	319
Komşular	323
Korku	345
SONSÖZ	
ÇEHOV'UN YAŞAM DUYGUSU / CHARLES DU BOS	359
ÖYKÜLERE DAİR KÜNYE BİLGİLERİ	371

БАБЫ.

РАЗСКАЗЪ

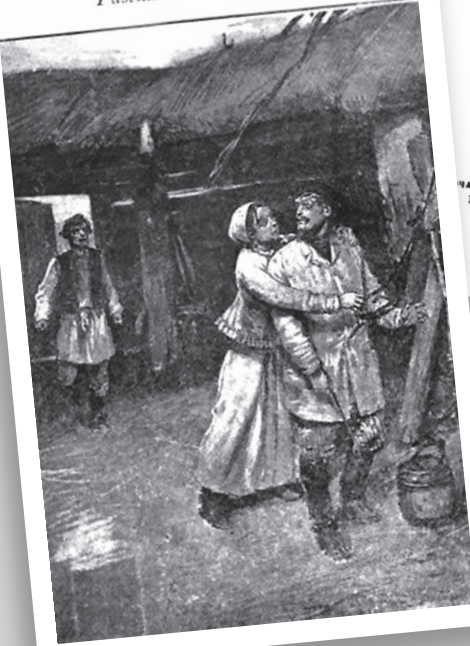
А. П. Чехова.

№ 154.

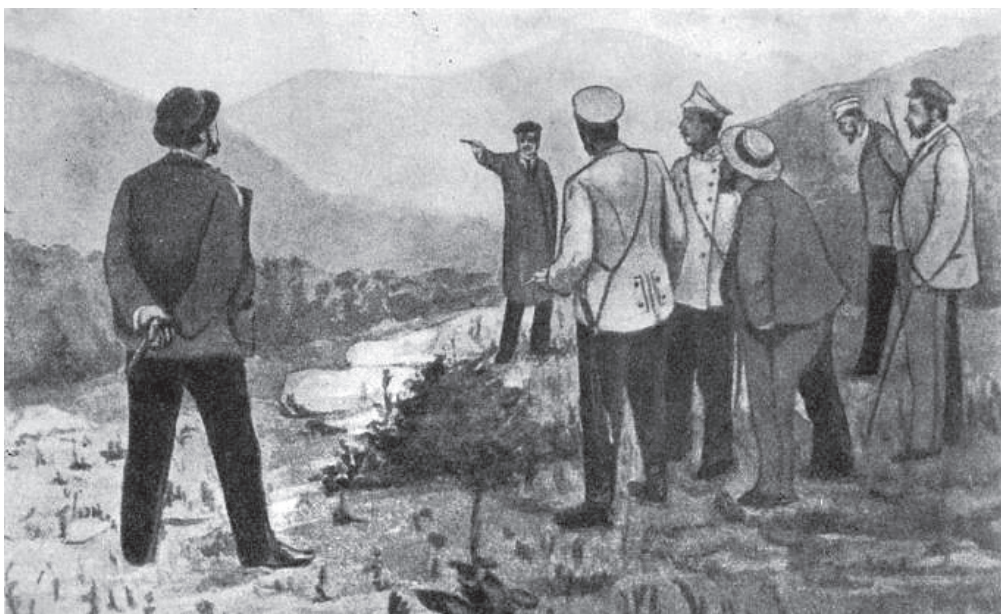
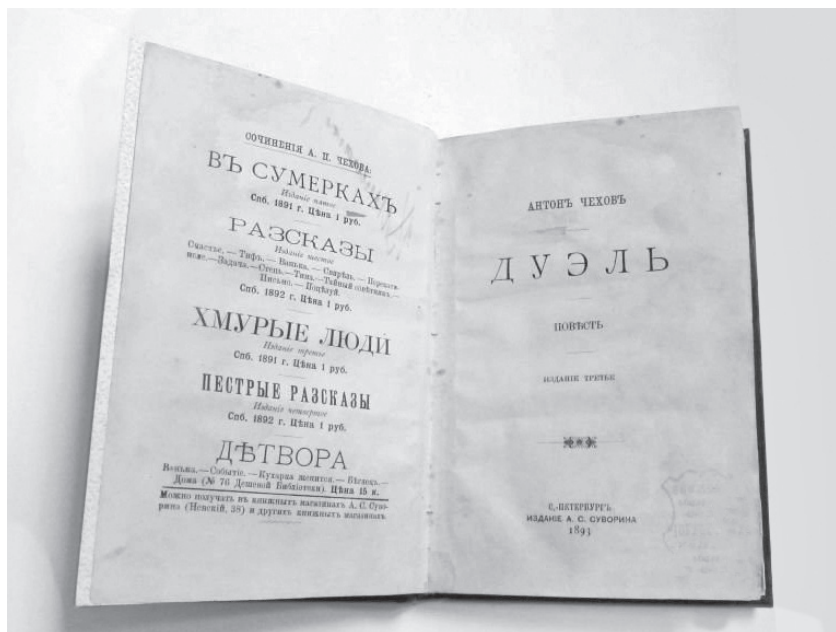
МОСКВА,
НАИМЕ УТВЕРЖДЕННАГО Т-ва И. Д. СЫТНИНА.
Валовая улица, свой домъ
1894.

БАБЫ.

Разсказъ А. П. Чехова.

"Köylü Kadınlar"
öyküsünün 1894 baskısının
kapak ve iç kapağı.

(Gelgeç Gönüllü) - Bodansky - 1893
I
Bu öykü, 1893 yılında yazılmıştır. Öykü, bir kadın ve bir erkek arasında geçen bir hikayeyi anlatmaktadır. Kadın, bir hastanede yatmaktadır ve erkek, onun bakımıyla ilgilenmektedir. Öykü, iki karakterin duygusal gelişimini ve ilişkilerini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Öykü, 1893 yılında yazılmıştır ve Bodansky'nin diğer eserleri gibi, realist bir üslupla yazılmıştır. Öykü, bir kadın ve bir erkek arasında geçen bir hikayeyi anlatmaktadır. Kadın, bir hastanede yatmaktadır ve erkek, onun bakımıyla ilgilenmektedir. Öykü, iki karakterin duygusal gelişimini ve ilişkilerini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Öykü, 1893 yılında yazılmıştır ve Bodansky'nin diğer eserleri gibi, realist bir üslupla yazılmıştır.

- “Düello” öyküsünün 1893 baskının iç kapağı ve bu öykü için Ivan Bodansky'nin yaptığı illüstrasyon (sol sayfada).
- “Gelgeç Gönüllü” öyküsünün elyazmasından bir sayfa ve Ivan Bodansky'nin yaptığı illüstrasyon (üstte).

Hırsızlar

(Bоры)

Yortu günlerinden birinin akşam sularıydı. İlçede sarhoşluğu, boş kafalılığı, övüngeçliğiyle ün salan sağlık memuru Yergunov hastane için alışverişe gittiği Repino kasabasından dönüyordu. Geç kalmasın, hastaneye erkenden dönsün diye doktor ona en yiğit atlardan birini vermişti.

Başlangıçta hava bayağı durgundu, kar filan da yağmıyordu, ancak hastaneye yedi-sekiz fersah yol kala ansızın şiddetli bir tipi çıktı, sağlık memuru yolunu şaşırarak hangi yöne gideceğini bilemedi.

At sürmekten pek anlamazdı, yol iz de bilmiyordu, hayvanın yolu kendi başına bulup çıkaracağına güvenerek dizginleri saldı. Böylece aradan iki saat kadar geçti, at yoruldu, kendisi ayazdan buz kesti, bir yandan da hastaneye değil de gerisin geriye Repino'ya gidiyorlarmış gibi bir duyguya kapıldı. Ne var ki az sonra kar fırtınasının uğultusu arasından köpek havlamaları duyuldu, gittiği yöne doğru bulanık, kırmızı bir leke belirdi. Biraz daha ilerleyince yüksek bir çatal kapı ile uzun bir duvar, bunun arkasından bir kuyu tapıncağı gözükte. Duvarın üstüne boydan boya, sivri uçları yukarı doğru dizi dizi çiviler çakılmıştı. Dakikalar ilerledikçe rüzgâr kar bulutlarını dağıttı, önünde kamaşla örtülü, yüksek çatılı, basık bir ev gö-

züksü. Evin yola dönük üç penceresinin birinden kırmızı bir ışık sızıyordu.

Burası nasıl bir yerdi? Sağlık memuru düşününce hastanenin altı-yedi fersah uzağında, yolun sağında Andrey Çirikov'un hanının bulunması gerektiğini anımsadı. Hancı, arabacılarla girdiği bir kavga sırasında öldürülmüş, geriye yaşlı karısı ile Liyubka adında kızı kalmıştı. İki yıl kadar önce hastaneye muayeneye geldiği sırada genç kızı tanımıştı. Gene de iyi bir ünü olmayan bir handı burası, böyle akşamın geç bir saatinde başkasının atıyla sınımlanacak, tekin bir yer değildi. Ancak yapacak başka şey kalmamıştı. Sağlık memuru torbasındaki tabancayı yokladı, sert sert öksürdü, aydınlık pencerenin camına kamçının sapıyla vurdu.

“Hey, kim var içerde? Hancı ana, kapıyı aç da girip biraz ısınalım!”

Kapkara bir köpek topaç gibi dönerek ayaklarının altına atıldı, ardından beyaz bir tane, onun ardından kara bir tane, böylece on kadar köpek birbiri arkasından saldırdılar. Sağlık memuru azgın hayvanlardan en irisini gözüne kestirdi, kamçıyı havaya kaldırdığı gibi olanca gücüyle hayvanın sırtında şaklattı. Saldıran köpekler arasından uzun bacaklı olamı kulak çınlatan ince sesiyle bir ulumadır tutturdu.

Yergunov pencereyi birkaç kez daha tıklattı. Neden sonra evin önündeki ağaçların dallarına yığılan karlar pembeleşti, kapı gıcırdayarak açıldı, kalın örtülere bürünmüş, eli fenerli bir kadın karaltısı avluya çıktı.

Sağlık memuru, “Nineciğim, avlu kapısını açın da içeriye girip ısınalım!” dedi. “Hastaneye dönüyordum, yolumu şaşırdım. Havanın durumunu görüyorsunuz... Korkulacak bir şey yok, yabancı değiliz.”

Kadın öfkeli bir sesle, “Bu havada çoktan evli evine, köylü köyüne döndü,” dedi. “Sonra ne diye deminden beri pencereye vuruyorsun? Avlu kapısı orada açık duruyor...”

Sağlık memuru atıyla avluya girdi, merdivenin önünde durdu.

“Nine, adamına söyle de hayvanı ahıra çekiversin.”

“Ben nine değilim.”

Gerçekten de yaşlı bir kadın değildi karşısındaki. Feneri söndürüp karın aydınlığında yüzü belirginleşince sağlık memuru kara kaşlı Liyubka'yı tanıdı. Genç kız eve girerken, "Bu vakitte işçiyi nereden bulacaksın?" dedi. "Kimisi Repino'ya yortuyu kutlamaya gitti, handa kalanlar da içip içip sızdılar. Bayram günü içmeyip de ne yapınlar?"

Sundurmanın altında atını bağlarken Yergunov karanlıkta başka bir atın kişnediğini işitti, eliyle eyerini yoklayınca bunun bir Kazak atı olduğunu anladı. Bu duruma göre han sahiplerinden başka biri daha vardı içerde. Her olasılığa karşı atının eyerini çözdü, satın aldığı öteberiyle birlikte içeriye eyeri de götürdü.

Sofadan sonra girdiği oda genişçe bir yerdi, sımsıcak ısıtılmıştı, döşemeler yeni yıkandığı için mis gibi kokuyordu. Aziz tasvirlerinin asılı olduğu duvarın dibindeki masada mavi mintanlı, ufak sarışın sakallı, orta boylu, zayıf yapılı, kırk yaşlarında bir köylü oturuyordu. Çevrede eline geçen her şeyi çalıp çırpmakla ün yapan, Kalaşnikov adındaki hırsızdı bu. Adamın babası ile amcası Bogalyovka köyünde han işletirler, kim getirirse çalıntı atları alır satarlardı. Kalaşnikov birçok kez hastaneye uğramıştı; ancak muayene olmak için değil, doktor bey hastanenin atlarından bir-ikisini satmak ya da doru kısağını içmiş bir atla değiştirmek ister mi diye onunla görüşmek için... Briyantınlenmiş saçları, kulaklarından birine takılı ışıltılı gümüş küpesiyle bayramlık bir havası vardı. Masanın üstünde duran hayli eski, resimli, büyük bir kitabı kaşlarını çatıp dudaklarını sarkıtarak ilgiyle inceliyordu. Sobanın yanında döşemeye uzanmış yatan bir köylü daha vardı. Adamın yüzü, omuzları, göğsü bir gocukla örtülüydü; uyuyor olmalıydı. Bacaklarındaki, tabanlarına parlak nal çakılı çizmelerin ucunda, çizmelerin altına yapışmış karın erimesinden sonra sular birikmişti.

Sağlık memuru içeri girince Kalaşnikov'a selam verdi. Üşüyen dizlerini avuçlarının içiyle ovalayan Yergunov, "Bu ne berbat hava böyle?" dedi. "Tipi nasıl da savuruyor, bir görsen! Boynuma dolan kardan sırlıklam ısladım. Kimbilir, tabancam ne durumdadır!"

Böyle diyerek tabancasını çıkardı, elinde evirip çevirdi, sonra yeniden torbaya soktu. Ancak tabanca adamın üzerinde herhangi bir etki bırakmadı, eskisi gibi merakla kitabın resimlerine bakıyordu.

“Tipi ki ne tipi! O kargaşada yolumu şaşırdım, şuradaki köpekler olmasa yolu bulamadan ölüp gidecektim. Durup dururken al sana tatsız bir olay! Peki, hanın sahipleri nerede?”

“Kocakarı Repino’ya gitti, kızı da akşam yemeği hazırlıyor.”

Ortalığa bir sessizlik çöktü. Sağlık memuru burnunu çekip titreyerek durmadan ellerine hohluyordu. Çok yorulduğunu, üşüdüğünü anlasın istiyordu karşısındaki adam. Avludaki köpeklerin ulumaları, havlamaları kesilmemişti. Sıkıntılı bir durum vardı.

Sonunda sağlık memuru dayanamayıp sertçe sordu:

“Nerelisin? Bogalyovkalı mısın?”

“Evet, Bogalyovkalıyım.”

Yapacak başka bir şey olmadığı için sağlık memuru yeni tanıştığı adamın köyünü düşünmeye başladı. Burası çukurun dibine kurulmuş büyücek bir köydü. Gece ay aydınlığında büyük yoldan geçerken köyün bulunduğu karanlık çukura bakıp sonra başınızı gökyüzüne kaldırdınız mı, aydedenin dipsiz bir uçurumun tepesinde asılı durduğunu, buranın dünyanın bitim noktası olduğunu düşünürdünüz. Daracak bir yol kıvrıla kıvrıla dimdik aşağı iner, arabayla giden biri dönemeçlerde durup bağırmasın, ıslık çalmazsa karşıdan gelen arabanın atlarıyla öyle bir çarpıştı ki iki arabanın atlarını birbirinden ayırana aşkol-sun! Bogalyovkalı köylüler bahçecilikleriyle, bir de at hırsızlığıyla ün salmışlardı. Zengin vişne bahçeleri baharda bembeyaz çiçeklerle donanır, yaz geldiğinde iri iri vişneler kovanı beş kapıge alıcı bulamazdı. İstersen beş kapik öde, yiyemeyeceğin kadar vişne toplayıp evine götür... Heriflerin karıları karnı tok, sırtı pek, birbirinden güzel yaratıklardı; herhangi bir iş yapmadıklarından, gündüzleri bile süslenip püslenerek otururlar, evlerinin önündeki toprak setlerin üzerinde vakit geçirirken birbirinin saçında bit ayıklarlardı.

Yergunov bunları düşünürken birtakım ayak sesleri duydu,

ardından yirmi yaşlarında bir genç kız, Liyubka, girdi içeriye. Kızın başında kırmızı bir eşarp vardı, ayakları çıplaktı; içeriye girince sağlık memurunu yan gözle şöyle bir süzerek, odada birkaç kez dolandı. Göğsünü kabartıp memelerini ileri çıkara çıkara, küçük adımlarla yürüyordu. Tertemiz ovulmuş döşemelere yalın ayak şap şap basmak hoşuna gidiyor olmalıydı, belki de bu nedenle ayaklarını çıplattı.

Kalaşnikov hiç gereği yokken kendi kendine gülerek Liyubka'yı işmarla yanına çağırdı. Çağrıldığını gören genç kız masaya yaklaştı, beriki ona İlyas Peygamber'in üç atlı arabasıyla göğe yükselişinin resmini gösterdi. Liyubka masanın üstüne abanmıştı, ucuna kurdele bağlı kızıl saç örgüsü nerdeyse yere değiyordu. Kalaşnikov'un gösterdiği resme bakarak o da güldü.

“Ne güzel bir resim, değil mi? Böylesine güzel bir şeyi daha önce hiç görmedim.”

Kalaşnikov bunları söylerken İlyas Peygamber yerine kendisi atların dizginlerini kavramak istercesine ellerini oynatıyordu.

Sobanın içinden bir uğultu koptu, köpekler birkaç tarla sığaını boğazlıyormuş gibi çılgınlık, haykırımlar yükseldi.

“Şuna bakın, cinler eğleniyor!” dedi Liyubka.

“Yok canım, rüzgârın uğultusu,” karşılığını verdi Kalaşnikov.

Sonra gözlerini sağlık memuruna dikerek sordu:

“Siz ne dersiniz, Osip Vasilyiç? Bilime göre yeryüzünde cin denilen yaratıklar var mıdır?”

Sağlık memuru bir omzunu oynattı.

“Sana nasıl söylesem, bilmem ki... Bilimsel olarak açıklanacak olursa cin diye bir şey yok, bunların hepsi boş inanç, ancak kendi aramızda konuşursak vardır, hem de bal gibi vardır. Yaşadığım sürece onlarla birçok kez karşılaştım. Bakın, anlatayım: Sağlık okulunu bitirdikten sonra bir süvari alayına atandım, alayla birlikte katıldığım savaşta yararlıklar göstererek ‘Kırmızı Haç’ kahramanlık nişanı aldım. Ayastefanos Antlaşması'ndan sonra da Rusya'ya dönerek Çiftçiler Birliği Hastanesi'ndeki bu göreve atandım. İşte böyle, yaşadığım fırtınalı yıllarda başıma öyle şeyler geldi, öyle ilginç olaylarla karşılaştım ki bir başkası böylesini düşünde bile zor görür. Dediğim gibi,

cinlerin, şeytanların her türlüüne rastladım. Ancak bu dediklerim boynuzlu, kuyruklu cinsinden değil, sözün gelişi öyle. Benim gördüklerim gene de iblisin ta kendisiydi...”

“Nerede karşılaştın örneğin?” diye sordu Kalaşnikov.

“Hangisini anlatsam, bilmem ki... Pek uzağa gitmeye gerek yok, bu hanın yakınlarında karşılaştım bir keresinde. Gecenin geç vaktinde anmak uğursuzluk getirmesin ama o gün Golışino köyüne çiçek aşısı yapmaya gidiyordum. Her zamanki gibi binek arabasına binmiş, yanıma takım taklavat, gerekli ne varsa bütün malzememi almıştım. Yeleğimin cebinde değerli bir saatim de vardı. Bir yandan da korkuyorum. Hiç belli olmaz, çevrede bir sürü it-kopuk dolaşiyor. Kahrolası Yılan Deresi'ne geldim, yokuş aşağı iniyorum, bir de baktım, karşıdan biri göründü. Saçları, gözleri kapkara, yüzü kurumla sıvanmış gibi... Doğrudan doğruya ata yaklaştı, sol dizgini kavrayarak, ‘Dur, bakalım!’ dedi. Gerçi kötü bir şey söylemedi ama atı, beni tepeden tırnağa süzdükten sonra dizgini bırakarak, ‘Nereye gidiyorsun?’ diye sordu. Dişleri beyaz beyaz sırtıyor, gözleri sanki kan çanağı... ‘Tüh, şeytanın ta kendisine çattık!’ diye geçirdim içimden. ‘Çiçek aşısı yapmaya gidiyorum,’ karşılığını verdim. Adam kolunu sıvadı, getirip burnuma dayayarak, ‘Öyleyse bana da bir aşı yap!’ dedi. Onunla orada tartışacak değilim ya, bir an önce yakayı sıyırmak için aşısını yaptım. O sırada bir de baktım, aşı yaptığım neşter pas rengine boyanmış...”

Sobanın yanında uyuyan köylü yattığı yerde sağa sola dönmeye başladı, üstündeki gocuğu attı ve sağlık memuru, karşılarında bir süre önce Yılan Deresi'nde karşılaştığı yabancıyı tanıdı. Uyanan köylünün saçları, sakalı, gözleri kurum gibi kapkara, yüzü esmerdi; sağ yanağında da mercimek iriliğinde koyu bir ben vardı. Köylü, sağlık memurunu alaylı alaylı süzdükten sonra, “Dizgini elinden kaptığım doğru ama aşı konusunda palavra atıyorsun!” dedi. “Çiçek aşısıyla ilgili aramızda konuşma bile geçmedi.”

Sağlık memuru bozuldu.

“Burada senden söz eden mi var? Yat yattığın yerde!” dedi.

Uykudan yeni uyanan köylü daha önce hastaneye hiç gel-

memişti, o bakımdan sağlık memuru adamı tanıımıyordu, ancak esmer yüzüne bakarak onun Çingene olması gerektiğine karar verdi. Adam yattığı yerden doğrudu, gerinerek, esneyerek Liyubka ile Kalaşnikov'a yaklaşıp yanlarına oturdu, resimli kitaba bakmaya başladı. Uykulu yüzünde bir duygusallık belirirdi birdenbire.

Liyubka, "Bak, Merik," dedi. "Bana böyle atlar getirirsen ben de melekler gibi göklere çıkarım."

"Yalnız ermişler çıkar gökyüzüne. Senin gibi günahkârlar değil."

Bunu sertçe söyleyen Kalaşnikov'du.

Liyubka sofrayı kurmaya başladı. Önce iri bir domuz yağı topağı, hıyar salatası ile tahta bir tabak içerisinde ince ince dilinmiş haşlama et koydu masaya, sonra tavada cızır cızır eden, lahanayla karışık sucuk parçaları getirdi. Ardından kristal bir sürahide votka geldi, kadehlere boşaltılan içkiden çevreye mis gibi portakal kokusu yayıldı.

Kalaşnikov ile esmer Merik'in hep kendi aralarında konuşmaları, sanki odada başka kimse yokmuş gibi ona aldırış etmemeleri sağlık memurunun onuruna dokunuyordu. Oysa canı onlarla konuşmak, birlikte yiyip içmek, köylülerin yanında mesleğiyle övünüp caka satmak, fırsat bulursa Liyubka'yla biraz gönül eğlendirmek istiyordu. Genç kız yemek süresince birkaç kez gelip yanına oturmuş, farkında değilmiş gibi biçimli omuzlarıyla ona sürünmüş, elleriyle geniş kalçalarını sıvazlayıp durmuştu. Sağlıklı, civelek, oynak, kıpırdak bir kadındı. Oturduğu yerde bir dakika durmuyor; yanındakine sokularak göğsüyle, sırtıyla sürtünüyor; dirseğini, dizini değdiriyordu.

Adamların birer dubleden sonra içmeyi bırakmaları da hoşuna gitmedi sağlık memurunun, kendi başına içse o ortamda uygun kaşmazdı. Ancak dayanamadı, ikinci dubleyi içtikten sonra üçüncüyü de yuvarladı, tavadaki sucuğu sildi süpürdü. İki köylünün uzak durmayıp onu da aralarına almaları için adamları pohpohlamaya karar verdi.

Başını iki yana sallayarak, "Sizin Bogalyovkalılar yiğit adamlar vallahi!" dedi.

“Ne bakımdan?” diye sordu Kalaşnikov.

“Her bakımdan. İsterseniz at hırsızlarını ele alalım. At çalma konusunda kimse elinize su dökemez!”

“Sen buna yiğitlik mi diyorsun? Heriflerin hepsi sarhoş, hırsızlıktan başka bir şey bilmezler.”

Bir süre suskunluktan sonra Merik lafa karıştı:

“Bir zamanlar öyleydi, yiğit denecek adamlar vardı ama şimdi Filya’dan başkası kalmadı. Onun da gözü görmüyor.”

Kalaşnikov içini çekti.

“Öyle, Filya’dan başka kimse kalmadı. En azından yetmiş yaşındadır şimdi; bir gözünü Alman göçmenler çıkardılar, öbürü ise zaten iyi görmüyor. Eskiden öyle miydi ya? Köy korucusu ona ‘Şeyh Şamil’ adını takmıştı, herkes öyle derdi. Oysa şimdi ‘Kırpık Filya’ diyorlar da başka bir şey demiyorlar. Ben onun gibi bir adam tanımadım. Liyubka’nın babası rahmetli Andrey Grigoryiç’le ikisi bir gece Rojnovo kasabası yakınındaki süvari alayına baskın yaptılar, nöbetçilerden korkmayıp en iyisinden dokuz atı kaçırdılar, sonra da ertesi sabah Çingene Afonka’ya götürüp hepsini yirmi çil altına sattılar. Gördünüz mü? Ya şimdikiler ne yapıyorlar? Tanrı’dan korkmadan uykudaki sarhoşların atını çalıyorlar, içip içip sızanların ayağındaki çizmeyi çıkarıp götürüyorlar. Korkudan kışları sıkmadığı için de çaldıkları atı iki yüz fersah uzaktaki bir pazarda satmaya çalışırken, üstelik çiftler gibi sıkı pazarlık yaparken yakayı ele veriyorlar. Bu salakların eğlenmeleri de başka bir rezillik. Eğlenmeyi bile beceremediklerine göre tükür gitsin suratlarına!”

“Merik de öyle mi?” diye sordu Liyubka.

“Merik, Bogalyovkalı değil o, Harkov’un Mijiriç köyündendir. Mertliğine, yiğitliğine gelince, o konuda üstüne yoktur. Bittirim adamdır kısacası.”

Liyubka, Merik’in yüzüne sevinerek, kurnaz kurnaz baktıktan sonra, “Onu buz deliğinin içine sokmaları boşuna değilmiş,” dedi.

Sağlık memuru merakla sordu:

“Nasıl bir olay bu? Anlatsanıza...”

Merik güldü.

“Şu şey, canım. Bir gün Filya, Samoylovkalı Malakan çiftçilerin üç atını çalmış, onlar da bunu benim yaptığımı sanmışlar. Çiftçilerin kendileri on kişiydi, yanlarına adamlarını da alarak otuz kişi toplanmışlar. Ben nereden bileyim? Bunlardan biri pazarda yanıma sokulup dedi ki: ‘Merik, gel de sana panayır-dan getirdiğimiz yeni atları göstereyim.’ Bilirsiniz, atlara meraklıyım. Adamların yanına gittiğimde otuzu birden tepeme çullandılar. Ellerimi arkaya kıvrıp ırmak kıyısına götürdüler. ‘Şimdi sana atları gösteririz!’ dediler. Irmağın buz tutmuş yüzeyinde hazır bir delik vardı, birkaç metre ilerisinde bir delik daha açtılar. Sonra bir urganın ucuna ilmik attılar, getirip kollarımın altından geçirdiler. Urganın öbür ucuna iki deliğe ulaşacak uzunlukta bir sırk bağladılar. Sırığı bir delikten sokup öbüründen çıkardılar. Sonra beni tekmelerle, sopalarla ite kaka birinci deliğe soktular. Üstümdeki gocukla, çizmelerimle cumburlop, buz gibi suyun içine ittiler! Sırığın ucundan beni çeke çeke öbür delikten çıkardılar.”

Liyubka ürperdi, sanki üşümüş gibi büzüştü.

“Ya, işte öyle... Önce buzun altında soğuktan her yerimi ateş bastı. Dışarı çıkardıklarında tüm gücüm tükendiği için karların üstüne serilip yattım. Malakanlar gene üzerime saldırdılar; sopalarla dirseklerime, dizlerime vur babam vur! Kollarım, bacaklarım kırıldı sandım. Nasıl da canım yandı! Bir süre sonra üstümdekiler dondu, kaskatı kesildim. Onlar gidince güçlkle ayağa kalkabildim. Neyse, oradan arabayla bir kadın geçiyor-muş, bana acıdı da alıp evine götürdü.”

Bu arada sağlık memuru beşinci ya da altıncı kadehini bitirmişti. Bu kadar çok içkiden sonra kafasının içi birden aydınlandı, o da olağanüstü şeyler anlatarak ötekilerden aşağı kalmadığını, onlar gibi gözüpük bir adam olduğunu göstermek istedi.

“Penza ilinde bir keresinde...”

Böyle başlamıştı ki fitil gibi sarhoş olduğunu ya da daha önce bir-iki kez yalanının ortaya çıktığını göz önüne alan adamlar onu dinlemek bile istemediler. Hatta sorduğu birkaç soruyu yanıtsız bıraktılar. Bu da yetmemiş gibi, onun yanında aralarında senli benli bir konuşmaya daldılar. Demek oluyor ki onu adam

yerine koymuyorlardı. Sağlık memuru donmuş gibi kaskatı ke-sildi, canı konuşmak istemediği için sustu.

Kalaşnikov'un davranışları ağır başlıydı. Değerini bilen, otu-raklı adamlar gibi konuları en can alıcı noktalarıyla anlatıyor-du. Esnediği zaman da ağzının üzerinde istavroz çıkarıyordu. Onun bu davranışlarını görenler, onun yoksulları soyup soğa-na çeviren azılı bir hırsız olduğunu, iki kez hapse düştüğünü, mahkemenin verdiği Sibiryaya sürgün cezasından ise son anda kendisi gibi soyguncu, yaramaz adamlar olan babası ile amcası-nın ödediği diyetle kurtulduğunu akıllarına bile getirmezlerdi.

Merik'e gelince, anasının ipini pazara çıkarmış, malın gözü bir herifti. Liyubka ile Kalaşnikov'un kendisini hayranlıkla süz-düklerini gördükçe ortalıkta cakalı cakalı dolaşiyor, ellerini ku-rumla böğrüne dayıyor, göğsünü şişiriyor, oturduğu yerde çatır çatır geriniyordu...

Yemek bitince Kalaşnikov yerinden kalkmadan kutsal tas-vire dönüp dua etti, Merik'in elini sıktı. Öteki de dua edip Ka-laşnikov'un elini sıktı. Bunun üzerine Liyubka sofrayı toplaya-rak naneli kurabiyeler ile kavrulmuş fındık, kabak çekirdeği tü-ründe çerezler getirdi. Ardından iki şişe tatlı şarap koydu masa-ya. Kalaşnikov kadehini doldurup Merik'in kadehiyle tokuştu-rarak, "Toprağı bol olası Andrey Grigoryiç nur içinde yatsın!" dedi. "Rahmetli daha sağken burada ya da kardeşi Martin'in ye-rinde toplanır, aman ne eğlenirdik ne eğlenirdik! Ah, aramız-da geçen o güzel konuşmaları bir bilsen! Bu ikisinden başka eğ-lenceye Filya ile Stukotey Fiyodor da katılırdı. Ben eğlenmek diye buna derim!"

Dışarı çıkan Liyubka az sonra başında yeşil bir eşarp, boy-nunda boncuklarla geri döndü.

"Merik, bak, Kalaşnikov bana neler getirdi!" dedi.

Gidip aynanın karşısına dikildi, boyundaki boncukların şı-kırdaması için birkaç kez başını salladı. Sonra oradaki sandığın kapağını açarak içindeki giysileri art arda çıkarmaya başladı. Kırmızılı-mavili benekleri olan basma bir entari, elinde oynar-ken kâğıt gibi hışır hışır eden kırmızı, eteği kırmalı başka bir entari, ışıldayarak harelenen lacivert bir eşarp gösterdi. Bunca

güzel giysisi olmasına kendisi de inanamıyormuş gibi ellerini cırparak, sevinçle gülüyordu.

Kalaşnikov balalaykayı akort ederek bir şarkı çalmaya başladı. Çaldığı şey hüznü bir şarkı mıydı, yoksa neşeli mi, sağlık memuru bir türlü anlayamadı. Çünkü insanı ağlatacak derecede hüznü bir ezginin ardından neşeli bir ezgi geliyordu. Merik ansızın ayağa fırladı, durduğu yerde ökçeleriyle döşemeyi dövmeye başladı. Sonra ellerinin parmaklarını açtı, masadan sobaya doğru topukları üzerinde hızla yürüdü, sobadan sandığa doğru sekti, oradan bir yerini ısırmışlar gibi havaya zıpladı, nal çakılı tabanlarını birbirine çarptı, çömelerek dizleri üzerinde yürümeye başladı. Liyubka her iki elini birden havaya kaldırdı, müthiş bir çığlık atarak Merik'in peşinden yürüdü... Önce sanki birisinin arkasından gizlice sokulup yumruk vurmak istercesine yan yan ilerledi, sonra Merik'in yaptığı gibi topuklarıyla döşemeyi takır takır dövmeye başladı, öyle bir an geldi ki olduğu yerde topaç gibi dönerek yere çöktü, bu sırada kırmızı entarisinin eteği çan gibi dört bir yana açıldı. O böyle gösteri yapar da Merik durur mu! O da dizleri üzerine çöktü, korkunç gözlerini dikip sırtarak, sanki genç kızı ayakları altında tepelemek istercesine hızla ona doğru yürüdü. Bunun üzerine Liyubka ayağa fırladı, başını arkaya devirdi, kollarını havada kuşun kanatları gibi birkaç kez salladıktan sonra döşemenin üzerinde süzülürcesine odada birkaç tur attı.

Sandığın üstünde oturarak dans edenleri seyreden sağlık memuru, "Kız değil, ateş parçası, ateş! Böyle biri için elindekilerin hepsini versen gene yetmez!" diye düşündü.

Çok üzülüyordu: Niçin basit bir çiftçi olarak kalmayıp sağlık memuru olmuştu? Sirtına resmî ceket giyip yeleşinin göğsüne ucunda yaldızlı küçük bir anahtar bulunan zincir ilıştireceği yerde beli ip kuşaklı mavi bir mintan giyerek köylüler gibi dolşırdı o zaman. Canının istediği kadar şarkı söyler, dans eder, içki içer, Merik'in yaptığı gibi Liyubka'nın beline sarılırdı...

Topukların döşemeyi dövmesinden, bağışmalardan, çığlıklardan dolabın içindeki kap kacak şangırıyor, mumun alevi hop hop zıplıyordu.

O hoplayıp sıçramalar sırasında Liyubka'nın boynundaki gerdanlığın ipi koptu, boncuklar dökülmeye saçıldı, başındaki yeşil yazma kayarak yere düştü. Liyubka değil, odada dönüp duran kırmızı bir buluttu sanki, yalnızca kızın kara gözleri ışıltıyordu. Merik'in kolları ile bacakları hani neredeyse kopup havaya fırlayacaktı.

İşte Merik son kez ayaklarını yere vurarak döşemenin üstünde çakıldı kaldı. İyice yorgun düşen, soluk soluğa kalan Liyubka direğe yaslanırcasına gelip başını onun göğsüne dayadı. Bunun üzerine Merik genç kızı kucakladı, yüzüne dik dik baktı; yumuşak, tatlı bir sesle, şaka yapıyormuş gibi, "Senin kocakarıncının paraları nerede saklı, çok iyi biliyorum," dedi. "Anamı öldüreceğim, senin boğazını kesip hanı ateşe vereceğim. Herkes sizlerin yangında yanıp kül olduğunuzu düşünedursun, ben çaldığım paralarla Kuban'a gideceğim, orada at sürüsü besleyip koyun yetiştireceğim..."

Liyubka karşılık vermedi, adamın yüzüne suçlu suçlu baktıktan sonra, "Merik, Kuban iyi bir yer mi?" diye sordu.

Beriki yanıt vermedi, sandığın yanına giderek üzerine oturdu, derin düşüncelere daldı. Belli ki Kuban'ı düşünüyordu.

Kalaşnikov, "Eh, artık ben gideyim!" diyerek ayağa kalktı. "Filya çoktandır yolumu gözlüyordur. Hoşça kal, Liyubka!"

Kalaşnikov giderken onun atını da götürmesin diye sağlık memuru adamın peşinden avluya çıktı. Tipi hızını kesmemişti. Beyaz kar bulutları avludaki çalı çırpıyı, yaban otlarını önüne katmış, sürükleyip duruyordu. Avlu duvarının dışında, kırılarda ise beyaz kefen giymiş devler geniş yenlerini savura savura ortalıkta dolaşıyorlar, birileriyle kavga ediyormuşçasına düşse kalka koşuyorlardı. O ne şiddetli fırtınaydı Tanrım! Çıplanmış kayınağaçları, vişneler fırtınanın nobran okşamaları karşısında yere eğilip eğilip doğruluyorlar, sanki, "Tanrım, bizleri niçin toprağa bağladın? Özgürlüğümüzü niçin elimizden aldın!" dercesine ağlaşıyorlardı.

Kalaşnikov, "Dübrrrr!" diye bağırırdıktan sonra atının üstüne sıçradı. "Haydi aslanım!"

Avlu kapısının kanatlarından biri açıldı, öbür yarısının arka-

sına tepeleme kar yığılmıştı. Kalaşnikov'un kısa boylu, kısa bacaklı atı karnına değin karların içine gömüldü, binicisiyle birlikte az sonra bembeyaz karlar arasında gözükmez oldular.

Sağlık memuru odaya geri döndüğünde Liyubka'yı döşemeye saçılmış boncuklarını yerde sürünerek toplarken buldu. Merik ortalıkta yoktu.

Sıranın üstüne uzanıp gocuğunu başucunun altına katlayarak koyan sağlık memuru, "Hoş kız! Şimdi şu Merik olmayacaktı ki!" diye geçirdi içinden.

Yattığı sıranın yanında döşemede sürünerek boncuklarını toplayan Liyubka onu büsbütün kıskırtıyordu. Şu Çingene parçası olmasa hemen kalkar, kızın beline sarılırdı. Ondandır sonra ne olacaksa olsun! Gerçi kızdı daha ama anasının kızı olduğu belliydi. Kızlığı bozulmamış olsa bile böyle bir batakhane onun kızlığını nasıl yitirdiğini kim arayıp soracaktı? Liyubka boncukları topladıktan sonra odadan çıktı. Mum dibi sonuna dek yapıp bittiği için alev şamdanın içindeki kâğıdı tutuşturdu. Bunun üzerine sağlık memuru tabanca ile bir kutu kibriti yanına koyduktan sonra mumu söndürdü. Kutsal tasvirin önündeki kandil ölgün ölgün göz kırptırıyor, bundan dolayı insanın gözleri ağrıyordu. Kandilin alevi yalpaladıkça tavanda, döşemede, dolabın üstünde gölgeler oynuyor; iri memeli, taş gibi Liyubka ise ortalıkta dolaşıyordu. Genç kız danstan iyice yorgun düşmüştü.

"Ah, şu Merik olmayacaktı ki... Kahrolası!" diye düşündü sağlık memuru.

Kandil son kez göz kırptı, çıtırtı çıkararak söndü. Bir süre sonra biri, belki de Merik odadan içeri girerek oradaki sıranın ucuna oturdu. Bir ara ağzındaki pipodan derin bir nefes çekti, bu sırada üzerinde koyu ben bulunan esmer yanağı bir anlığına aydınlandı. Tütünün berbat bir kokusu vardı, sağlık memurunun boğazı gıcıklandı.

"Piponun dumanı ne pis kokuyor, yere batası!" dedi. "Şuna bak, midem bulandı!"

"Öyle deme! Pipo tütününün içine yulaf çiçeği karıştırıyorum, insanın göğsüne iyi gelir."

Piposunu sonuna dek içtikten sonra yere tükürdü, odadan

çıktı. Aradan yarım saat kadar geçti geçmedi, sofa birdenbire aydınlandı; sırtında gocuğu, başında şapkasıyla Merik gözük-tü; yanında da elinde mumla Liyubka vardı.

Liyubka yalvaran bir sesle, “Gitme, Merik, bu gece burada kal!” dedi.

“Hayır, Liyubka, beni yolumdan alıkoyma!”

Genç kızın sesi daha bir yumuşadı.

“Beni dinle, Merik. Biliyorum, anamın parayı sakladığı ye-ri bulacaksın, beni de, onu da öldürdükten sonra başka kızları sevmek için Kuban’a gideceksin. Ama buna aldırdığım yok. Sen-den tek istediğim bu gece yanımda kalman, benim bir tanem!”

Merik gocuğunun kuşağını sararken, “Hayır, beni tutma!” dedi. “Çıkıp biraz dolaşacağım!”

“Neyle dolaşacaksın? Buraya yaya geldin, binip gideceğin bir atın yok ki...”

Merik genç kızın kulağına eğildi, bir şeyler fısıldadı. Bunun üzerine Liyubka kapıya baktı, gözyaşları arasında bir kahka-ha attı.

“Kör olası, kütük gibi sızmış, uyuyor!”

Merik kızı kucakladı, öptü, kapıdan dışarı çıktı. Sağlık me-muru tabancasını cebine soktuğu gibi yerinden fırladı, adamın arkasından yürüdü. Ancak Liyubka sofada onun önüne dikile-rek dış kapıyı sürgüledi.

“Önümden çekil!” dedi Yergunov. “Bırak da dışarı çıkayım!”

“Çıkıp da ne yapacaksın?”

“Ata bakacağım.”

Liyubka onu tepeden turnağa kurnaz kurnaz süzdü, tatlı bir sesle, “Ata bakıp da ne yapacaksın, bir tanem?” dedi. “Ata ba-kacağına bana bak!”

Bunu söyledikten sonra sağlık memurunun yeleşinin göğ-sündeki zincirin ucuna takılı yaldızlı anahtara dokundu.

“Bırak! Adam benim atı götürecekt!”

Sağlık memuru, kızın omzuna öfkeyle bir şaplak indirdi, onu kapının önünden uzaklaştırmak için göğsüyle itti. Ancak Liyu-bka sürgüye sımsıkı yapışmıştı, çelik gibi kenetlenmiş parmak-ları sürgüyü bırakmıyordu.

“Bırak diyorum sana! Adam atı götürecek.”

“Bir yere götürmez!”

Genç kız derin derin soluk alarak ağrıyan omzunu ovaladı, adamı kurnaz kurnaz, tepeden tırnağa bir daha süzdü, yüzü kızardı, gülmeye başladı.

“Gitme şekerim! Yalnız başıma canım sıkılır...”

Sağlık memuru genç kızın gözlerinin içine baktı, bir an düşündükten sonra onu kollarının arasına aldı. Beriki karşı koymuyordu.

“Bırak da çıkayım! Hadi, yaramazlık etme!” dedi yalvarırcasına.

Kızdan çıt yoktu.

“Ama demin Merik’le konuştuklarını işittim. Onu sevdiğini söylüyordun.”

“Söylemişsem ne olmuş? Canım kimi isterse onu severim.”

Böyle diyerek parmağıyla yeniden zincirin ucundaki anahtara dokundu, alçak sesle, “Bunu bana versene!” dedi.

Sağlık memuru anahtarı zincirinden çıkarıp verdi. Bu sırada genç kız boynunu ileri uzattı, kulak kabarttı, yüzü birden ciddileşti. Sağlık memuru onun bakışlarının soğuklaşıp sinsileştiğini anladı hemen, aklına atı geldi, kızı kolayca iterek dışarı çıktı. Sundurmanın altında uyuyan domuz tembel tembel horulduyor, inek boynuzunu tak tak duvara vuruyordu. Sağlık memuru bir kibrit çaktı, domuz ile inekten başka dört bir yandan ışığa doğru atılan bir sürü köpekle karşılaştı. Ama ortalıkta kendi atı yoktu. Ellerini sallayıp köpeklere bağırarak, kar yığınlarına bata çıka güçlükle yürüyerek avlu kapısının dışına çıktı, karanlığın derinliklerine bakmaya başladı. Ama ne kadar dikkatli bakarsa baksın uçuşan kar tanelerinin çeşit çeşit görüntüler oluşturmasından başka bir şey göremedi. Karanlığın içinden orada bir ölünün beyaz surati sırtıyor, şurada, beyaz tül-ler içinde amazon kızın bindiği bir kır at şaha kalkıyor, ilerde sürüyle beyaz kuğular havalanıyordu. Öfkeden, soğuktan titreyen sağlık memuru ne yapacağını şaşırarak tabancasını çekti, köpeklere birkaç el ateş etti ama tekini bile vuramadan geriye geriye hana koştu.

Sofaya girdiğinde ilk dikkatini çeken, birinin odadan dışarı fırladığı, kapıyı arkasından iterek hızla çarptığıydı; içerisi zindan gibi karanlıktı. Sağlık memuru odaya girmek için kapıya yüklendi ama açamadı, kapı arkadan sürgülenmişti. Bunun üzerine kibrit üstüne kibrit çakarak mutfağa yürüdü, mutfaktan geçip küçük bir odaya girdi. Odanın duvarlarında etekler, entariler asılıydı, içerisi dereotu, peygamberçiçeği kokuyordu; köşede ise üzerinde bir yığın yastık bulunan bir karyola vardı. Burada Liyubka'nın annesi kalıyor olmalıydı. Sağlık memuru buradan geçip başka küçük bir odaya girince Liyubka'yla karşılaştı. Genç kız bir sandığın üstünde, küçük basma parçalarından dikilmiş, alacalı bulacalı bir yorganla örtünmüş olarak yatıyor, uyuyor numarası yapıyordu. Başucunda bir kandil vardı.

Sağlık memuru sertçe, "Atım nerede?" diye sordu.

Genç kız istifini bile bozmadı. Bunun üzerine sağlık memuru kızın üstündeki yorganı çekerek daha sert bağırды:

"Sana soruyorum, atım nerede? Hadi, yanıt versene, şeytanın dölü!"

Liyubka yataktan aşağı atladı, dizlerinin üzerine çöküp bir eliyle gömleğini, öbürüyle yorganı tutmaya çalışarak sırtını duvara dayadı. Sağlık memurunun yüzüne yakayı ele vermiş vahşi bir hayvan gibi korkuyla, tiksintiyle bakıyor, adamın her hareketini kurnaz bakışlarla izliyordu.

"Çingene'nin atımı nereye götürdüğünü çabuk söyle! Yoksa canını çıkarırım!"

"Git karşımdan, kahrolası herif!"

Yergunov kızın gömleğini boynuna yakın yerden bütün gücüyle tutup çekti, gömlek yırtılınca dayanamayıp kızı kucakladı. Liyubka öfkeyle kıvranıyor, kolları arasından sıyrılmaya çalışıyordu. Bir fırsatını bulunca kolunun birini kurtardı –öbürü yırtılan gömleğin içinde kalmıştı–, yumruğuyla adamın tepesine vurdu. Bir an ağrıdan Yergunov'un gözlerinin önü karardı, kulakları çınladı, kafasının içi allak bullak oldu. Adım adım ilerlerken bu sefer şakağına ikinci yumruğu yedi. Ayakta sendeleyerek, yere düşmemek için kapının pervazına tutunmaya çalıştı, bu sırada kendini eşyalarını bıraktığı birinci odada buldu.

Oracıkta sıranın üstüne uzandı, biraz kendine gelince, gereği olmadığı halde kibrit üstüne kibrit çakmaya başladı. Kibriti yakıyor, üfleyp söndürüyor, sonra masanın üstüne fırlatıyordu. Böylece hepsini yakıp bitirdi.

Bu arada ortalık aydınlanmış, horozlar ötmeye başlamıştı. Başu eskisi gibi ağrıyor, sanki demiryolu köprüsünün altında duruyormuş gibi, tepesinin üstünde uğultular dolaşıyordu. Gocuğunu sırtına geçirdi, şapkasını giydi, gitmek için kalktığında atın eyeri ile hastane için satın aldıklarını yerinde bulamadı. Torbanın içi tamtakırdı. Az önce avludan odaya dönerken birinin dışarı fırlaması boşuna değildi demek ki...

Köpeklerden kendini korumak için mutfaktan ocak demirini aldı, evin kapısını ardına değin açık bırakarak avluya çıktı. Kar fırtınası dinmiş, ortalık sütliman olmuştu. Avlu kapısından dışarı yürüdüğünde çepeçevre ölüm sessizliğiyle karşılaştı. Sabahın durgun havasında tek bir kuş bile yoktu gökyüzünde. Yolun iki yanından başlayan seyrek orman bozarak enginlere doğru uzanıyordu.

Sağlık memuru hastanede nasıl karşılanacağını, doktorun neler söyleyeceğini aklına getirince hayli canı sıkıldı. Bu konuyu enikonu düşünmeli, sorulacak sorulara önceden uygun yanıtlar hazırlamalıydı. Ancak kafasını toparlayamıyordu, düşündükleri bir anda uçuşup dağılıyordu. Aklında yalnız Liyubka ile geceyi birlikte geçirdiği iki köylü erkek vardı, başka bir şey düşünemiyordu. Liyubka kafasına ikinci kez vuruşunda yere kayan yorganı almak için eğilmiş, çözülen saç örgüsü sırtına, göğsüne dağılmıştı. Zihnine bu görüntü takılınca sağlık memurunun aklı başından gitti. Doktorların, sağlık memurlarının, tüccarların, yazarların, köylülerin ne işi vardı şu dünyada? Özgür kuşlar, vahşi hayvanlar, Çingene Merik gibi insanlar da başına buyruk yaşayamazlar mıydı? O zaman hiçbir şeyden korkmazlar, kimseden çekinmezlerdi. Sabahleyin kalkılacağını, öğlede öğle yemeği yeneceğini, akşamleyin yatılacağını, doktorun sağlık memurundan daha üstün olduğunu, herkesin kendi evinde yaşaması, kendi karısını sevmesi gerektiğini kim çıkarılmış, böyle şeyleri kim uydurmuştu? Belki de bunun tam tersi

daha doğruydu, insanlar geceleyin öğle yemeği yiyip gündüzleri uyuyamazlar mıydı? Ah, Şimdi sahibinin kim olduğunu sormadan bir atın sırtına atlasa, rüzgârla yarışırçasına kırlarda, ormanlarda, dağlarda koştursa, kızlarla canının istediği gibi gezip tozsa, insanlarla çekinmeden alay etse ne mutlu olurdu!

Sağlık memuru elindeki ocak demirini karların üstüne fırlattı, oradaki bir kayın ağacının buz gibi beyaz gövdesine alnını dayadı, koyu düşüncelelere daldı. Tekdüze renksiz yaşamı, aldığı ufacak aylık, başkalarına bağımlılığı, eczanenin işleri, hastalarla bitip tükenmeyen uğraşmaları tiksindirici, öğürtü verici geliyordu adamcağıza.

“Başka kadınlarla gönül eğlendirmenin günah olduğunu kim söylemiş?” diye sordu kendi kendine. “Bunu söyleyenler Merik gibi, Kalaşnikov gibi özgür yaşamamış, Liyubka diye bir kıızı sevmemiş insanlardır. Bۆyleleri, yaşadıkları sürece azla yetinmişler, yaşamdan zevk almadan ömür tüketmişler, kurbağaya benzer karlarından başka kadın sevmemişlerdir.”

Şimdi düşünüyordu da, eğer bugüne değin hırsız, soyguncu, hatta haydut olmamışsa ya beceremediği ya da uygun bir fırsatını bulamadığı içindi.

Aradan bir buçuk yıl geçti. Hastanedeki işinden kovulduktan sonra boşta gezen Yergunov, Paskalya Yortusu'ndan sonraki bir bahar günü gece geç vakit Repino'daki bir meyhaneden çıkmış, sokaklarda sarsak sarsak dolaşıyordu.

Yürüye yürüye kırlara çıktı. Baharın kokusu sinmişti her yere; ılık, okşayıcı bir rüzgâr esiyordu. Yukarda yıldızları sönmüş, sessiz bir gökyüzü vardı. Tanrım, gökyüzü ne kadar derindi, dünyayı boydan boya nasıl da sarmıştı! Yeryüzünün kuruluşu bunca güzeldi de ne diye insanları ayıklar ile sarhoşlar, çalışanlar ile işsizler diye ikiye ayırmışlardı? Niçin ayıklar ile çalışanlar huzur içinde kendi evlerinde yatıp kalkıyordu, öte yandan işsizler yersiz yurtsuz ortalıkta dolaşıyordu? Bir yerde çalışmayanlar neden aylık almıyorlardı, aç kalıyorlardı, istedikleri gibi giyinip kuşanamıyorlardı? Bu kuralları kim koymuştu? Kuşlar, ormanlardaki hayvanlar ne diye bir yerden aylık almadıkları halde kendi bildiklerince zevkle yaşıyorlardı?

Uzaklarda, ufkun bir köşesinde gözleri okşayan bir kızılık titreşiyordu. Yergunov durup uzun uzun bu kızılığa baktı, sonra düşünmeye başladı: Bir gün önce akşamleyin başkasından çaldığı bir semaveri götürüp meyhaneye, içkiye yatırmıştı. Günah mıydı bu yaptığı? Günahsa niçin günahtı?

O sırada önünde, yoldan iki araba geçmekteydi; birinde bir köylü kadını, öbüründe ise yaşlı, şapkasız bir adam vardı. Yergunov yaşlı adama dönerek sordu:

“Dede, uzakta gördüğüm şu yangın nerede çıktı, biliyor musun?”

“Adrey Çirikov’un hanı yanıyor, oğul.”

Yergunov bir buçuk yıl önce bir kış günü bu handa başından geçenleri, Merik’in övünüp çalım satmalarını anımsadı. Çingenenin boğazlarını kesmek istediği Liyubka ile anasının yangında çatır çatır yanışı geldi gözünün önüne, Merik’i kışkırdı. Geriye dönüp yeniden meyhaneye doğru yürürken, sokak boyunca gördüğü zengin meyhanecilerin, celeplerin, toptancıların, demircilerin evlerine bakarken şöyle düşünüyordu:

“Geceleyin kimse görmeden bunlardan birini soysam ne güzel olur!”

Gusev

(Гусев)

I

Hava kararmıştır, gece bastırmak üzeredir.

Hava değişimine gönderilen er Gusev yattığı ranzadan doğularak alçak sesle, “Beni dinliyor musunuz, Pavel İvanıç?” diyor. “Suçan’da bir askerin anlattığına göre bindikleri gemi kocaman bir balığa çarpmış, geminin dibi delinmiş.”

Vapurun revirinde herkesin Pavel İvanıç diye çağırdığı ama rütbesini, mesleğini kimsenin bilmediği adam söyleneni işitememiş gibi susuyor.

Yeniden bir sessizlik çöküyor ortalığa... Rüzgâr vapurun güvertesindeki donanımların üzerinde uğuldayarak esiyor, uskurun gürültüsü duyuluyor, dalgalar hışırdıyor, ranzalar gıcırıyor ancak bütün bunlara kulak çoktan alışmış olduğu için, sanki vapurda herkes uyuyormuş, derin bir sessizlik varmış gibi geliyor insana. Hastalar için sıkıntılı bir durum. Koğuştaki öteki üç hasta –ikisi karacı er, biri denizci– bütün gün iskambil oynadıktan sonra yataklarına uzanmışlar, uykularında sayıklıyorlar.

Vapur sallanmaya başlıyor. Gusev’in tepesindeki ranza kalkıp kalkıp iniyor, soluk alıyor sanki. Bu sallantıda yere takır tu kur bir şey düşüyor, maşrapa olmalı.

Gürültüye kulak kabartan Gusev, “Rüzgâr zincirlerinden boşandı,” diyor.

Pavel İvanıç bu sefer öfkelenerek karşılık veriyor:

“Sen de durmadan garip garip şeyler söylüyorsun. Bilmem, gemi balığa çarpıp dibi delinmiş, rüzgâr zincirinden boşanmış... Rüzgâr vahşi hayvan mı ki zincirinden boşansın?”

“İnanmış Hıristiyanlar öyle derler de...”

“İnanmış Hıristiyanlar senin gibi cahil de ondan... Kafası boş insanlar daha neler neler söylemez ki! Adamsan beynini çalıştır, neyin doğru neyin yanlış olduğunu düşün! Mankafa!”

Pavel İvanıç'ı çok çabuk deniz tutuyor. Vapur sallanmaya başladığında her şeye sinirleniyor, en ıvır zıvır işlere bile kızıyor. Oysa Gusev'e sorarsanız ortada kızacak bir şey yok. Öyle ya, vapur kocaman bir balığa çarparak dibi delindi ya da rüzgâr zincirinden boşandı dediyse bunda kızacak ne var? Dağ iriliğinde bir balığın kaya gibi sert sırtı olamaz mı? Dünyanın bitiği yerde niçin kayadan duvarlar bulunmasın, öfkeli rüzgârlar kayalara neden zincirlenmiş olmasın? Eğer rüzgârlar zincirinden boşanmıyorsa ne diye denizin üzerinde kudurmuş köpekler gibi uluyor, oradan oraya koşturuyor? Biri onları zincire vurmuyorsa hava dinginleştiğinde nerede duruyor bu rüzgârlar?

Gusev uzun süre dağ iriliğindeki balıkları, paslanmış kalın zincirleri düşünüyor. Bundan canı sıkılınca doğup büyüdüğü köyünü düşlemeye başlıyor. Uzakdoğu'da beş yıl askerlik görevinden sonra şimdi memleketine dönmektedir. Gözünün önünde kışın karların dört bir yandan çevrelediği, köyünün yakınındaki büyük gölet canlanıyor... Göletin bir yanında uzun bir bacası olan, tuğla rengi bir porselen fabrikası yükseliyor; fabrikanın tepesinde kapkara duman bulutu asılıdır. Göletin öbür yanında ise kendi köyü... Sokağın başındaki beşinci evden kızağa binmiş ağabeyi Aleksey çıkmaktadır. Kızağın arkasında iri keçe çizmeleriyle ağabeyinin oğlu Vanka ile gene keçe çizmeli yeğeni Akulka oturmakta. Aleksey fitil gibi sarhoştur, Vanka gülüyor, iyice sarımsık sarmalandığı için Akulka'nın yüzü gözüküyor.

“Bu hava çocukları soğuktan dondurmasa bari. Tanrım yavrucaklara akıl versin, analarını babalarını sayınsınlar, büyüklerinin sözünden çıkmasınlar,” diye bir dua mırıldanıyor Gusev.

Hasta denizci uykusunda kalın sesiyle sayıklıyor o sırada:

“Bak arkadaş, bu ayakkabıya yeni taban çaktırmak gerekir!”

Gusev’in akli karışıyor birden, köyünün yakınındaki gölet durup dururken gözleri olmayan kocaman bir dana kafasına dönüşüyor, at ile kızak bir yere gitmeksizin koyu bir duman içinde dönmeye başlıyor. Ancak Gusev, ağabeyi ile yeğenlerini gördüğü için gene de kıvançlıdır. Duyduğu sevinçten soluğu daralıyor, sırtı ürperiyor, parmakları titriyor.

“Ulu Tanrım akrabalarımınla görüşmeyi nasip etti,” diye sayıklamaya başlıyor.

Ama hemen gözlerini açarak karanlıkta içecek su arıyor. Suyu bulup içtikten sonra yatağına uzanıyor; gene kızak, gözsüz dana başı, duman, bulutlar canlanıyor zihninde. Böylece ortalık aydınlanana dek çeşitli görüntüler sürüp gidiyor...

II

Karanlığın ortasında önce mavi bir yuvarlak belirginleşiyor; bu, vapurun lombozudur. Sonra Gusev yavaş yavaş yanındaki ranzada yatan Pavel İvanıç’ı seçiyor. Adam yatağında oturarak uyumaktadır çünkü yatsa hemen soluğu daralacak... Adamın yüzü toprak rengini almış, burnu sivrilip uzamış, gözleri zayıflıktan irileşmiş, şakakları çökmüş, saçları uzamış. Seyrecik bir sakalı var. Onun yüzüne bakarak hangi sınıftan geldiğini anlamak olanaksız: Beyefendi takımından mı, tüccar mı, köylü mü? Ama duruşuna, saçlarının uzunluğuna bakılırsa dindar bir adam, manastır çömezi filan olabilir. Konuşmasına bakılırsa keşişten başkası değildir. Çektiği hastalıktan, sürekli öksürmekten, boğucu sıcaktan tükenmiş; güçlkle soluk alıyor, durmadan kuruyan dudaklarını oynatıyor. Gusev’in kendisine baktığını fark edince yüzünü ona çevirerek, “Artık anlamaya başladım... Evet, evet, şimdi her şeyi anladım,” diyor.

“Neyi anladınız, Pavel İvanıç?”

“Sizin gibi ağır hastaların bir köşeye çekilip dinlenecek yerde boğucu sıcakın, susuzluğun, sürekli sallantının bulunduğu, kısacası her an ölümün beklediği böyle bir vapura bindirilmelerine şaşıp kalıyordum, anladığım kadarıyla şimdi her şey açıkça ortada... Doktorlar sizlerden kurtulmak için vapura koymuşlar hepinizi, sizin gibi hayvanlarla uğraşmaktan bıkmışlar. Besselli, para ödemezsiniz, insanları uğraştırır durursunuz, üstelik ellerinde ölürseniz hastanenin şanına leke sürersiniz; öyleyse hayvandan ne farkınız var? Ayrıca sizlerden kurtulmak öyle zor bir iş değil ki. Bunun için iki şey yeterlidir: Birincisi, komutanlarımızda vicdan, insanlık denen duygu kalmamalı; ikincisi, vapur işletmecilerini atlatmanın bir yolunu bulmalı. Birincisini göz önüne almasak da olur, neden dersen, bu konuda zaten bizim milletin üzerine yoktur; ikinci duruma gelince, biraz becerikliysen kolayca işini yürütürsün. Dört yüz tane turp gibi sağlam erin, denizcinin arasına üç-beş hasta katsan göze batmaz nasıl olsa. Böylece sizleri sağlıklı yolcular arasında vapura bindirirler, o kargaşada bir şeyin farkına varmaksızın sayıma girersiniz ama vapur iskeleden ayrılıp güvertede felçlilerin, veremlilerin süründüğünü gördüklerinde çoktan iş işten geçmiş olur...”

Gusev, Pavel İvanıç'ın neler söylediğini anlamıyor, adamın onu suçladığını sanıyor.

“Güvertede yatmamın nedeni, kalkıp yürüyecek gücümün olmaması... Bizi vapura bindirdiklerinde çok üşümüştüm,” diye kendini savunmaya çalışıyor.

“Böyle rezillik görülmemiş! Uzun bir yolculuğa dayanamayacağınızı bile bile sizi vapura bindirdiler. Olacak şey mi? Belki Hint Okyanusu'na varırsınız, ya ondan ötesi? İnsan düşünmek bile istemiyor. Yurdunuza bağlılığınızın, onurlu hizmetinizin karşılığı böyle mi ödenmeliydi?”

Pavel İvanıç'ın gözleri öfkeden ateş saçıyor, yüzünü tiksintiyle buruşturduktan sonra soluk almakta güçlük çekerek şöyle söylüyor:

“Böylelerini gazeteye vermeli! Ayıplarını yüzlerine vurup rezil etmeli!”

Hasta iki karacı er ile denizci uyanmışlar, gene iskambil oynuyorlar. Denizci ranzasına yarı uzanmış durumda, karacı erler ise denizcinin yanında rahatsız bir biçimde döşemede oturuyorlar. Erlerden birinin sağ kolu sargılar içinde, sargılı eli kolunun ucunda kocaman bir şapka gibi görünüyor. Çocukcağz bu elini kullanamadığı için kâğıtları sol eliyle sağ koltuğunun altına ya da dirseğinin bükümüne sokarak oynuyor. Vapurun sallantısı dayanılacak gibi değil. İnsan ne ayağa kalkabiliyor ne çay içebiliyor ne de ilaç yutabiliyor...

“Emir eri miydin askerdeyken?” diye soruyor Pavel İvanıç, Gusev’e.

“Evet, emir eriydim.”

Pavel İvanıç üzüntüyle başını sallıyor.

“Aman Tanrım! Emir eriydin ha? Düşünün ki bir çocuğu baba evinden koparıyor, onu beş bin fersah uzağa gönderiyor, verem illetine teslim ediyorsunuz. Peki, bütün bunlar ne için? Yüzbaşı bilmem kime ya da teğmen falancaya hizmet etsin diye mi? Bunda nasıl bir mantık aramalı?”

“Emir erliği zor değil ki Pavel İvanıç... Sabahleyin kalkarsın, komutanın çizmelerini boyar, odasını toplarsın, ondan sonra yapacak bir iş kalmaz. Teğmen bütün gün plan çizmekle uğraştığı için istersen evinde rahatça otur dua et, kitap oku, istersen sokağa çıkıp dolaş. Herkesin askerliği böyle kolay olsa...”

“Ya, ya, pek güzel! Teğmen plan çizmekle uğraşsın, sen de bütün gün mutfakta otur, memleket özlemi çek! Önemli olan plan çizmek değil, insanca yaşamaktır! Herkesin bir tek yaşamı vardır, onu iyi kullanmak gerekir.”

“Orası öyle de kötülük yapmazsan kimse sana bir şey demez ki... Kötüler ise ne kendi evlerinde ne de asker ocağında rahat yüzü görürler. Düzgün yaşadığın sürece sana kim ne yapacak? Subaylarımız okumuş insanlar, bizleri anlarlar. Beş yıl boyunca bir gün olsun disiplin cezası yemedim. Yalnız bir kerecik teğmenim bana dayak attı.”

“O da neden?”

“Kavga çıkardığım için. Benim elim çok ağırdır, Pavel İvanıç. Kaldığımız eve dört Çinli gelmişti, odun taşıyorlardı. Nasıl

oldu, şimdi pek anımsamıyorum, bir şeye canım mı sıkıldı nedir... Adamlarla kavgaya tutuştum, dördüne birden sopa çektim, birinin burnundan şarıl şarıl kan aktı. Teğmen pencereden bizi gözlermiş. Öyle kızdı ki geldi beni patakladı.”

“Sen budalannın birisin! Hiçbir şeye aklının erdiği yok! Senin gibilere acımak gerekir!”

Andrey İvanıç vapurun sallantısından ötürü iyice yorulmuş durumda, gözlerini kapayarak susuyor. Başı bazen arkaya devriliyor, bazen de göğsüne düşüyor. Rahat etmek için ranzaya uzanmayı deniyorsa da nefes darlığı buna engel oluyor.

Bir süre sonra, “Dört Çinliyi neden dövdün?” diye soruyor.

“Ne bileyim. Odun taşımak için eve geldiler diye herhalde...”

Ortalığa bir sessizlik çöküyor. İskambil oyuncuları iki saat kadar hevesle, birbirlerine sövüp sayarak oynamayı sürdürüyorlarsa da sonunda vapurun sallanmasından dolayı yoruluyorlar, kâğıtları atarak yataklarına uzanıyorlar. Gusev’in gözlerinin önünde köyündeki gölet, fabrika, doğduğu ev canlanıyor yeniden. Ağabeyi kızakla gidiyor, Vanka gülüyor, Akulka kürkünün önünü açmış, ayaklarını dışarı çıkarmış. Sanki, “Ey insanlar, bakın, benim keçe çizmelerim Vanka’nınkilerden daha yeni!” dercesine.

“Altı yaşına girdin ama hâlâ akıllanmadın! Soğukta ayaklarını dışarı çıkaracağına amcana su getir de kana kana içsin! Sana şeker veririm,” diye sayıklıyor Gusev.

Şimdi de köylüsü Andron omzunda çakmaklı tüfek, elinde vurduğu tavşanla yolda gidiyor. Arkasında ise yaşlı çıfit İsayçık, bir kalıp sabun vererek tavşanı elinden almak için Andron’u kandırmaya çalışıyor. Evlerinin girişinde kara bir dana, ağabeyinin karısı Domna bir yandan gömlek dikeyor, bir yandan da ağlıyor. O sırada gözsüz dana başı ile koyu duman geliyor Gusev’in gözünün önüne...

Vapurun üst katında birisinin bağırdığı, birkaç kişinin rap rap koştuğu duyuluyor. Ya güvertede ağır bir şey taşıyorlar ya da bir patlama filan oldu. Yeniden koşuşturuyorlar. Kötü bir olay mı geçti yoksa? Gusev başını kaldırıyor, kulak kabartıyor, iki asker ile denizcinin iskambil oynadıklarını görüyor. Pavel

İvanıç ise yatağında oturmakta, dudaklarını kıpırdatmakta. Hava boğucu sıcak, soluk almak güç, insanın canı su içmek istiyor ama su kan gibi ılık, iğrenç... Sallantı dersin, bitmek bilmiyor.

İskambil oynayan askerlerden biri tuhaf hareketler yapmaya başlıyor birdenbire, ispatilere karo diyor, sayıları şaşırıyor, kâğıtları elinden düşürüyor. Sonra korku içinde, aptal aptal gü-lümsüyor; herkesi dikkatle süzerek, “Durun, ben biraz yata-yım,” dedikten sonra karyoladan inip döşemeye uzanıyor.

Öteki karacı er ile denizci bundan bir şey anlamıyorlar. Ya-tan ere sesleniyorlar ama ondan yanıt gelmiyor. Eli sargılı as-ker, “Yoksa kendini iyi hissetmiyor musun, Stepan?” diye so-ruyor. “İstersen papazı çağıralım. Ne dersin, çağıralım mı?” De-nizci de, “Stepan, su iç biraz. İşte su,” diyor.

Gusev yattığı yerden öfkeyle bağırıyor:

“Maşrapayı dişlerine ne vurup duruyorsun, odun kafalı? Ço-cuğun durumunu görmüyor musun?”

“Ne olmuş durumuna?”

“Görmüyor musun, soluk almıyor, ölmüş! Nah, kalın kafalı! Öyle cahilsiniz ki şaşıyorum doğrusu!”

III

Vapurdaki sallanma durmuştur. Pavel İvanıç'ın keyfine diyecek yok, artık sağa sola çatmıyor. Yüzünün canlı, alaycı, meydan okuyan bir anlatımı var, “Şimdi size öyle gülünç şeyler anlata-cağım ki kahkahadan kırılacaksınız!” demek istiyor sanki. Yu-varlak pencere açık, Pavel İvanıç'ın üzerine ılık bir meltem esi-yor. Dışarıdan insan sesleri, kürek şıptırları geliyor. Tam lom-bozun dibinde birinin incecik, berbat sesiyle şarkı söylediği işi-tiliyor, sandalla vapura yanaşan Çinlilerden biri olmalı.

Pavel İvanıç alaycı alaycı gülerek, “İskele açıklarında demir attık,” diyor. “Önümüzde topu topu bir ay kaldı, ondan sonra ver elini Rusya! Evet, değerli askercikler! Odessa'ya varır var-maz ben doğruca Harkov'a geçeceğim. Harkov'da edebiyatçı bir arkadaşım var. Onu görünce diyeceğim ki: ‘Bak, dostum, sen şimdi şu vıcık vıcık aşk konularını, doğanın güzelliklerini be-

timlemeye bırak da iki ayaklı rezillerin ne haltlar karıştırdığını anlat biraz! Sana öyle konular vereceğim ki!”

Bir an düşündükten sonra, “Gusev, herifleri nasıl atlattığını biliyor musun?” diyor heyecanla.

“Kimi atlattın, Pavel İvanıç?”

“Vapur işletmecilerini, canım... Anlıyor musun, vapurda yalnız birinci mevki ile üçüncü mevki bulunuyor. Köylüleri, yani aşağı katmandakileri (tabakadakileri) üçüncü mevkiden başka bir yere bindirmiyorlar. Öte yandan giyimin kuşamın biraz düzgün, efendi kılıklı, memur görünüşlü oldun mu, hadi bakalım, birinci mevkiye! Acından gebersen de beş yüz rubleyi verip birinci mevkiye binmek zorundasın. ‘Bu düzen neyin nesidir, kimin işine yarar? Yoksa Rus aydınlarının onurunu böyle mi yüceltiyorsunuz?’ diye soruyorum. Öyle bir şey de değil... Neymiş, efendim? Akli başında insanlar üçüncü mevkiye yakışmazlarmış, orası berbat bir yermiş. Akli başında insanları düşündükleri için onlara teşekkür etmeliyim. Ama cebimde beş yüz ruble yoksa ne yapacağım? Devleti yağmalamadım, yabancıları sömürmedim, kaçakçılık yapmadım, zorla kimsenin parasına el koymadım... Ayrıca birinci mevkide yolculuk yapacak adam mıyım ben? Rus aydın sınıfından mı sayılıyorum yani? Bunları adamlara anlatmak mümkün değil! Ben de ister istemez aldatma yoluna saptım. Sırtıma partial bir ceket giydim, ayaklarıma hantal çizmeler geçirdim, suratımı sarhoşlarınkı gibi çarpıtarak vapur acentasının yolunu tuttum. ‘Beyefendi hazretleri, bana bir bilet!’ dedim. Beni üçüncü mevkiye aldılar.”

“Aslında siz hangi sınıftansınız, Pavel İvanıç?”

“Ruhban sınıfından. Babam namuslu bir papazdı. Ülkemizin ileri gelenlerine karşı gerçekleri çekinmeden savunduğu için zamanında çok eziyet çekti.”

Konuşmaktan yorgun düştüğü, soluk almada güçlük çektiği halde konuşmasını sürdürüyor:

“Ben de gerçekleri insanların yüzüne haykırmayı severim... Hiç kimseden, hiçbir şeyden korkum yoktur. Bu bakımdan seninle aramızda dağlar kadar fark var. Sizler kara cahil, kör, yılmın insanlarsınız; gözünüz gerçekleri görmez, gördüklerini-

zi anlamazsınız. Size bir zamanlar rüzgârın zincirlerinden boşandığını söylemişler, onu öyle bellemişsiniz. Çünkü ilkelsiniz, hayvandan farkınız yok. Size kötek atanın eline öpmek için sarılırsınız. Sırtı kürk paltolu bir zibidi sizin gibileri cascavlak soyar, sonra da önünüze birkaç kuruş atınca, 'Beyim, elinizi öpeyim!' diye yalvarırsınız. Paryasınız hepiniz, acınacak durumdasınız. Ama ben size benzemem. Bilinçli yaşarım. Bir kartalın, atmacanın uçarken gördüğü şeylerin hepsini bir bir görür, anlarım. Kötülüklerle karşı durmayı kendime amaç edindim. Birinin başına buyruk davrandığını, ikiyezlülük ettiğini, yalan söylediğini, boş yere böbürlendiğini gördüm mü, hemen karşısına dikilirim. Bu konularda benimle kimse başa çıkamaz, İspanyol engizisyonu karşıma çıksa susmam! Dilimi kesseler miklerimle bağırırım, toprağın altına gömseler haykırarak sesi mi duyururum. Daha olmadı, aç kalır, öldürürüm kendimi; kara vicdanların tepesine gülle gibi düşerim. Beni öldürürlerse bu sefer de gölgem peşlerini bırakmaz. Tamıdıklarım bana, 'Siz çekilmez bir adamsınız, Pavel İvanıç!' derler. Böyle bir ün kazandığım için ne kadar övünsem azdır. Uzakdoğu'da üç yıl görev yaptım ama arkamda yüz yıla yetecek kadar anı bıraktım. Çatışmadığım görevli kalmadı. Rusya'daki dostlarım, 'Sakin buraya dönme!' diye yazıyorlar. Yazsınlar, inat olsun diye gidiyorum işte! Yaşamın asıl anlamı bence budur! Ben ancak böyle yaşamaya değer veririm."

Gusev onu dinlemeksizin lombozdan dışarıya bakıyor. Firuze rengi duru suların üzerinde, güneşin göz kamaştırıcı, yakıcı ışıklarının altında bir kayık salınıp duruyor. Kayığın içinde belden yukarısı çıplanmış Çinliler kafesler içindeki kanaryaları yukarı uzatarak, "Ötüyor! Ötüyor!" diyerek satmaya çalışıyorlar.

Sandala başka bir sandal çarpıyor, buharlı bir çatana yanlarından geçip gidiyor. Derken, üçüncü bir sandal yanaşıyor vapura, sandalda oturan şişman Çinli elindeki küçük sopalarla pirinç pilavı yiyor. Denizin suları tembel tembel yükselip alçalıyor, beyaz martılar sandalın üstünden ağır ağır süzülerek geçiyorlar.

Gusev, şişman Çinliye bakıyor, “Elime geçse de şu şişkoya bir güzel sopa çeksem!” diye düşünürken isteksiz isteksiz esniyor. Bütün doğa uykuya yatmış gibi bir duygu içindedir, o gevşeklikle uyuklamaya başlıyor. Zaman hızla akıp gitmektedir. Farkına varmadan gün sona eriyor, farkına varmadan karanlık bastırıyor. Vapur artık demir almıştır, yoluna devam etmektedir.¹

IV

Aradan iki gün daha geçiyor. Pavel İvanıç eskisi gibi yatakta oturmuyor, sürekli yatıyor. Gözleri kapalı, burnu daha bir sivrilmiş gibi.

“Pavel İvanıç! Hey, Pavel İvanıç!” diye sesleniyor Gusev. Pavel İvanıç gözlerini açıyor, dudaklarını kıpırdatıyor.

“Hasta mısınız?” diye soruyor Gusev.

Adamcağız güçlkle soluk alıyor.

“Önemli değil... Hatta... daha iyiyim şimdi... Görüyorsun... yatabiliyorum... Hastalığım azaldı...”

“Tanrı'ya şükürler olsun, Pavel İvanıç.”

“Kendimi sizlerle karşılaştırdıncı siz zavallılara acıyorum. Ne de olsa ciğerlerim sağlam... benim öksürmem midem yüzünden... Önümde Kızıl Deniz değil, cehennem olsa vız gelir bana! Ayrıca kendi hastalığıma, içtiğim ilaçlara eleştirel bir gözle bakıyorum. Ya siz? Hepiniz cahilsiniz. Durumunuz hiç de iç açıcı değil. Sonunuzu iyi görmüyorum.”

Deniz sallamıyor ama hava boğucu sıcak, içerisi hamam gibi. Yalnız konuşmak değil, başkasını dinlemek bile zor. Gusev dizlerini kucaklayıp başını kollarının üzerine koyuyor, memleket düşlerine dalıyor. Böyle sıcak havada karları, soğuğu düşünmek ne hoş! Kışın kızıktaki gittiğinizi gözünüzün önüne getirin, atlar ansızın ürkererek gemi azıya alıyorlar. Yol, hendek, yar demeden kudurmuşçasına koşuyorlar. Köyü baştan başa geçtikten sonra donmuş göletin üstünden, fabrikanın önünden kırlara yöne-

1 Uzakdoğu'da görev yapan askerler deniz yoluyla Çin Denizi'nden, Hint Okyanusu'ndan geçerek Rusya'ya dönecekler – ç.n.

liyorlar. Fabrikadaki işçiler, karşıdan gelenler, “Yakalayın! Yakalayın!” diye bağıyorlar ama atları tutup da ne olacak? Bırakın, soğuk rüzgâr yüzünüzü bıçak gibi kessin, ellerinizi dondursun; at nallarının yerden kopardığı kar topakları şapkanıza düşsün, ensenize dolsun, göğsünüze çarpsın, koşumlar kopsun, falakalar parçalansın, kızak vın vın inlesin! Hele sonunda kızak tepe-taklak devrilince o hızla yüzüstü kar yığınlarına kapaklanmak ne büyük zevk! Ayağa kalkarsın, üstün başın kara bulanmıştır, bur-nundan buz salkımları sarkar. Başında şapkan, ellerinde eldiven yoktur, kuşağın çözülmüştür. Herkes güler, köpekler havlar...

Pavel İvanıç gözlerini aralıyor, Gusev’e bakarak alçak sesle, “Senin komutanın çalıp çırpması var mıydı?” diye soruyor.

“Ben nereden bileyim, Pavel İvanıç? Böyle şeylerden haberi-miz olmazdı.”

Uzun bir süre sessizlik içinde geçiyor. Gusev dalıp gittiği sırada arada bir sayıklıyor, su içiyor. Hem konuşmak hem başkalarının konuşmalarını dinlemek zor geliyor ona, bu yüzden konuşmanın uzayıp gitmesini istemiyor. Birbiri ardından saatler geçiyor, önce akşam, sonra gece oluyor, ancak Gusev, bunların farkına varmadığı için oturduğu yerde hep kış günlerinin ayazını düşünüyor.

Revire birilerinin girip çıktığı anlaşılıyor, öksürmeler duyuluyor, ancak birkaç dakika sonra her şey sessizleşiyor. Eli sargılı hasta, “Tanrı rahmet eylesin, nur içinde yatsın,” diyor. “Çok huzursuz bir adamdı.”

“Kimden söz ediyorsun?” diye soruyor Gusev.

“Ölen adamdan. Az önce alıp yukarı götürdüler.”

“Ha, evet... Nur içinde yatsın.”

Gusev böyle diyerek esniyor.

Eli sargılı asker kısa bir suskunluktan sonra, “Gusev, sence cennete gider mi?” diye soruyor.

“Kim?”

“Pavel İvanıç, canım...”

“Gider, gider... Çok eziyet çekti. Sonracığıma, ruhban sınıfındanmış, papazlardan epeyce akrabası vardır. O nedenle ölenin arkasından duayı eksik etmezler.”

Sargılı asker kalkıp Gusev'in yanına, ranzaya oturuyor, alçak sesle, "Gusev, sen de bu dünyada kalıcı değilsin," diyor. "Rusya'ya kadar dayanabilecek misin, bilmem..."

"Yoksa doktor ya da hemşire böyle bir şey mi söyledi?"

"Onların söylemesine gerek var mı? Açıkça gözüküyor. Ölecek adam duruşundan belli olur... Ne yiyorsun ne içiyorsun; korkunç derecede zayıfladın. Veremin sonu böyledir işte. Seni işkillendirmek değil amacım, dinsel gereklerini yerine getiresin diye söylüyorum. Koynunda paran varsa subaylara teslim et."

Gusev içini çekiyor.

"Geleceğimi eve de yazmamıştım. Öldüğümünden kimsenin haberi olmayacak."

Hasta denizci kalın sesiyle, "Haberleri olur," diyor. "Öldüğün zaman vardiya defterine kaydederler, Odessa'ya varınca da askerlik şubesine bilgi verirler. Oradan bağlı olduğun bucağa pusulan gider."

Böyle bir konuşma Gusev'in içine korku salar, yaşama isteğiyle yanıp tutuşmaya başlar. Ancak ne içtiği kan gibi ılık sudan ne açık lombozdan ciğerlerine doldurduğu sıcak havadan ne de memleketiyle, soğuk kışla ilgili hayallerden zevk alır... Sonunda öyle bir duruma girer ki revirde bir dakika daha kalma öleceğini sanır.

"Oh, dayanamıyorum, arkadaşlar!" diyor. "Yukarı çıkmak istiyorum. Tanrı aşkına oraya götürün beni!"

Eli sargılı asker razı olur.

"Peki, ben seni götürürüm. Boynuma sarıl."

Gusev askerin boynunu kucaklar, beriki onu sağlam koluyla belinden tutarak güverteye çıkartır. Hava değişimine gönderilen askerler, denizciler güvertede üst üste yatmaktadırlar. Öyle çoklar ki aralarından geçip gitmek neredeyse olanaksız.

Eli sargılı asker, "Ayaklarını yere sıkı bas," der. "Gömleğimden tutarak usul usul arkamdan yürü."

Hava karanlık. Ne güvertede ne direklerde ne de çepeçevre denizde tek ışık var. Vapurun tam ucunda bir nöbetçi heykel gibi kıpırtısız dikilmektedir, sanki ayakta uyuduğunu sa-